

Málnási Ferenc

Nyelv és kultúra a változó régióban

**(Hatszáz magyarságkutató a VII. Nemzetközi
Hungarológiai Kongresszuson...)**

A *hungarológia* (magyarságtudomány) a magyar kultúra kutatásával, közvetítésével, oktatásával foglalkozó tudomány, összefogja a különböző tudományok (nyelv, irodalom, képzőművészet, zene, film, színház, néprajz, újabban a média stb.) magyarsággal foglalkozó területeit. A kifejezés 1922-ben született, Gragger Róbert javasolta az *Ungarische Jahrbüchener* című folyóiratban. (Nem tévesztendő össze a *hungaricum* szóval, amely jellegzetes magyar termékek, dolgok, eljárások stb. gyűjtőneve.)

A magyar nyelvre, kultúrára és társadalomra vonatkozó kutatásokat, oktatást szorgalmazza és támogatja a Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, amely igyekszik közvetíteni a magyarországi és a külföldi fórumok között, a tagjai, de az érdeklődők számára is a magyarsággal kapcsolatos híreket, kutatási eredményeket, cikkeket, monográfiákat jelentet meg.

Kiemelkedő működési formája az ötévente megrendezésre kerülő Hungarológiai Kongresszus, melyet 1981-ben Budapesten, 1986-ban Bécsben, 1991-ben Szegeden, 1996-ban Rómában és Nápolyban, 2001-ben a finnországi Jyväskyläben, 2006-ban Debrecenben, s 2011. augusztus 22-27. között Kolozsváron (illetve egy napra Marosvásárhelyen) tartottak.

A Kongresszus fővédnökei: Schmitt Pál, a Magyar Köztársaság elnöke, Traian Băsescu, Románia elnöke, védnökei: Kelemen Hunor, kulturális és örökségvédelmi miniszter, Románia, Réthelyi Miklós, nemzeti erőforrás miniszter, Magyarország, Ionel Haiduc, a Román Akadémia elnöke és Pálinkás József, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke.

A szervező intézmények: Nemzetközi Hungarológiai Bizottság, Babeş—Bolyai Tudományegyetem, Erdélyi Múzeum-Egyesület, Magyar Tudományos Akadémia Kolozsvári Bizottsága, Sapientia — Erdélyi Magyar Tudomány-egyetem.

Magyarul köszöntötte a Kongresszus résztvevőit és az érdeklődőket Tuomo Lahdelma, a Társaság elnöke, aki hangsúlyozta, hogy mérföldkövet jelent ez a kongresszus, mivel olyan helyen szervezték meg, ahol sűrített módon van jelen a magyar múlt. Schmitt Pál elnök úr is beszédében Péntek János kolozsvári nyelvész-professzort idézte: „Kolozsvár maga a sűrített Erdély”. László Attila pol-

---

---

gármester-helyettes is gratulált a szervezőknek, s a résztvevőknek azt kívánta: „Fedezzék fel az élő Kolozsvárt!”

A kolozsváriak, magyarok és nem magyarok, de talán több erdélyi lakos, tömegeesen vettek részt az augusztus 15-21. között rendezett Kolozsvári Magyar Napokon, azon a rendezvénysorozaton, amelynek keretében 26 gyermekprogram (köztük a világon egyedülálló Szentegyházi Gyermekfilharmónia csodálatos koncertje), 16 kiállítás, 6 borkóstoló, 33 ifjúsági program, 30 filmvetítés, több mint tíz előadás, kézműves vásár, városnézés, házsongárdi séta, könyvtár- és levéltár-látogatás, sőt a Szent Mihály plébániatemplom tornyának és a kínált panorámának megtekintése stb. csak előrevetítette a szintén egy hétig tartó kongresszust, amelyen — Péntek János professzor szerint — sok fiatal erdélyi magyar kutató is tarthatott előadást, így valóságos nemzedékváltásnak lehettünk tanúi. Sipos Gábor, EME-elnök szerint a fiatal kutatók méltó módon viszik tovább elődeink hagyományait, és eredményeik érdemesek a nemzetközi nyilvánosságra...

Az augusztus 22-én, a Kolozsvári Magyar Operában tartott ünnepélyes megnyitó és a plenáris előadások után rögtön megkezdődött a szekciók programja. A majdnem 600 kutató előadásának még a címét is nehéz lenne felsorolni, csupán a témakörök megemlítésével jelzem a sokrétű, gazdag kínálatot, amelyet izléses fűzetben bárki számára hozzáférhetővé tettek, válogathattunk a jobbnál jobb, az érdekesebbnél érdekesebb, de talán még egy szűk kört érintő előadások között is... Magyartanárként természetes, hogy a nyelvészeti és irodalmi előadások vonzottak, de ha időt tudtam volna szakítani, ha egyszerre több helyen is lehettem volna, akkor bizonyára meghallgattam volna több kutatói beszámólót...

1. Filozófia. Magyar századforduló. Magyar kantianizmus és felvilágosodás.
  2. Hungarológia. A hungarológia magyarországi fő háttérintézménye, tartalma, nyelve, külföldi intézményei. A magyar kultúra tanítása.
  3. Irodalomtudomány. A közép- és kora újkori lelkeség nyelvei... A regionalitás politikai argumentumai... A változás kultúrája. Klasszikus magyar és világirodalom. Kortárs magyar kisebbségi irodalmak. Magyar felvilágosodás.
  4. Művészettörténet.
  5. Néprajz. A moldvai csángók kutatásának újabb eredményei. Alfabetizáció, íráshasználati hagyományok és habitusok. Bor, kultúra, társadalom. Kulturális örökség, társadalom és modernizáció a Székelyföldön. Népi vallásosság Erdélyben. Tárgyak és kontextusok.
  6. Nyelvészet. A magyar nyelv változatai a Kárpát-medence külső régióiban. Az *Erdélyi Magyar Szótörténeli Tár* mint interdiszciplináris forrásanyag. Az írásbeli kifejezőképesség színvonala, tanulói teljesítmények... Az olvasás és szövegértés színvonala, tanulási technikák, tankönyvek... Név — egyén — közösség: változó névhasználat térben és időben. Nyelvjáráskutatás a Kárpát-medencében... Szociolingvisztika — régió és nyelvváltozatok. Tér és idő metszéspontjai a magyar nyelvben.
  7. Szociológia, politológia, demográfia. Vallásszociológia — vallástudomány.
-
-

8. Történelem. A gazdasági nacionalizmus érvrendszerei. A „népszolgálat” fogalmának tartalma és változásai a magyar kisebbségi közösségek történetében. A politikai integráció gyakorlatai. Egyház és társadalom a XVI-XVIII. századi Erdélyben.

Emlékirat és történelem. Kárpátalja: változó paradigmák. Modernizáció Magyarországon a 19. században...

9. Zene-, színház- és filmtudomány.

Külön szekcióban hangzottak el a doktorjelöltek előadásai, s Marosvásárhely is színhelye volt plenáris és szekcióelőadásnak... Kísérőprogramokra is sor került: fotókiállításra, könyvbemutatókra, kerekasztal-beszélgetésre, felolvasásokra, kolozsvári írókkal való találkozásra, a Házsongárdi temetőben megtett sétára, Kolozsvár környéki kirándulásra...

Az elhangzott előadások után kérdések, válaszok, vita, majd egy kis szünet — kávé, üdítő — után újra munka következett...

Ígéretet kaptunk, hogy az előadások szövege hozzáférhető lesz egy megszerkesztendő kötetben, a szervezők kérték, hogy az előadások írott változatát minél hamarabb juttassák el a *Programfüzet*ben megjelölt e-mail címre.

Szintén a *Programfüzet* általános tudnivalókat is kínált a vendégeknek, a közlekedéssel, a recepcióval kapcsolatos kérdéseket, az előadások helyszínének pontos címét, a szálláslehetőségeket — a füzet borítóján színes térképpel —, az internet- és számítógép-használat lehetőségeit, a kapcsolattartást, és — mivel nem csak szellemi táplálékkal él az ember — a kolozsvári vendéglők részletes bemutatásával is segítséget kaptak a vendégek...

Köszönjük a szervezőknek ezt a tartalmas, szép hat napot — viszontlátásra 2016-ban „kincses Kolozsvár” testvérvárosában — Pécssett!

Molnos Zoltán: KENYÉR

Brauch Magda

Lemaradunk?

avagy

Közös anyanyelvünkért

Második nyelvművelő kötetem anyagának összeállítását — egy érdekes beszélgetést — vita előzte meg. A nagyvárosi — anyaországi, budapesti — zsarogont bírálva azt bizonygattam, hogy mi, erdélyi magyarok szebben, igényesebben beszélünk (legalábbis egyelőre), s erre azt a választ kaptam, hogy ez így igaz, mégis az lesz a következménye, hogy lemaradunk, mint ahogy a moldvai csángók is lemaradtak hozzánk képest is, pedig ők őrzik az archaikus nyelvet. Maholnap oda jutunk, hogy nem fogjuk megérteni mi se az anyaországiak nyelvét (illetve ők se a miénket).

Ez az „okoskodás”, ami azért ennél több volt, meggondolkodtatott, hiszen magam is gyakran hangoztattam, hogy egy nyelven, közös anyanyelven kell beszélünk. Márpedig ez a követelmény ma sem valósul meg tökéletesen, de — ha mi még megértjük is egymást — déd- vagy ükunokáink valóban „lemaradhatnak”, azaz odáig is eljuthatnak, hogy nem értik meg az anyaországiak beszédét, és ez fordítva is igaz.

Tehetünk-e valami érdemlegeset az ellen, vagy sem, ezt majd a jövő dönti el, de — különösen sajátos helyzetünkben, a szórványban, ahol az anyaországból áradó hibaözön és furcsa divatjelenségek mellett az állandó román nyelvi befolyással is számolni kell — nem maradhatunk tétlenül és tehetetlenek, mert anyanyelvünk veszélyben van. Márpedig számunkra az anyanyelv magát a megmaradást jelenti.

A moldvai csángók nyelvhasználatával való összehasonlítás sántít, hiszen ők évszázadokon át elszigetelt nyelvi közösségben éltek román nyelvi környezetekben, tehát sem az erdélyi, sem a magyarországi magyarsággal nem volt kapcsolatuk (a csángó tömegeknek), így egyrészt valóban archaikus formákat használnak, valamint egyéni hangtani sajátosságokat, másrészt a környező román nyelvből vagy nyelvjárásból rengeteg kifejezést vettek át, az erdélyi magyaroknál jóval nagyobb mértékben. Elméletben az erdélyi városok és falvak magyarságának nyelve is elkülönülhet, elmaradhat az anyaországitól, a beszélt (esetleg írott) nyelvhasználatától is. De vajon a gyakorlatban is?

Erre a kérdésre keressük a választ.
